

te acțiuni au un efect distrugător și asupra adeptilor și susținătorilor acestui flagel.

Recenzent:
Valeriu CUȘNIR,
profesor universitar,
doctor habilitat în drept

Referințe bibliografice

1. Buruian A., Balan O., Șerbenco E. Drept internațional public. Chișinău, 2005, 371 p.
2. Cușnir V., Berliba V. Terorismul și separatismul: fenomene de pericolozitate sportivă pentru societatea contemporană. Chișinău: Știința, 2010, 5 p.
3. Duțu P. Globalizare versus separatism politic. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2010, 127 p.
4. Opinia consultativă privind Sahara de Vest. Raporturile CIJ, 12, 31-13. 1975.
5. Analiza științifico-juridică a pretențiilor liderilor secesioniști din raioanele de est ale Republicii Moldova în vederea autodeterminării acestui teritoriu și creării unui stat independent. Raportul Academiei de Științe a Moldovei. Chișinău, 2010, p. 22.
6. Dezghețarea unui conflict înghețat: aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova. Raportul Asociației Avocaților orașului New York. New York, 2006, 103 p.
7. Referința Secesiunea Quebecului, 2 S.C.R., 1998, 217 p.
8. Rurac I. Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în Republica Moldova. 2002, 43 p.
9. Carley P. Self-determination: sovereignty, territorial integrity, and the right to secession, report from a roundtable held in conjunction with the U.S. Department of state” policy planning staff, United States Institute of Peace (peace works paper no. 7; 1996).
10. Thurer D. Self-determination, in 4 encyclopedia of public international law 364, 367. 2000.
11. Указ Президента Украины № 14/2015 „О решении Совета национальной безопасности и обороны Украины от 20 декабря 2014 года”.
12. https://ro.wikipedia.org/wiki/Republica_Popular%C4%83_Chinez%C4%83
13. <https://freedomhouse.org/article/life-imprisonment-tohti-undermines-chinese-legal-system>.
14. <http://romanian.cri.cn/chinaabc/chapter2/chapter20101.htm>
15. <http://www.interights.org/catan/index.html>

ASPECTE TEORETICE CU PRIVIRE LA SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR DE MUNCĂ ALE SPORTIVILOR

Gheorghe Sorin SLABU,
doctorand, USEM

SUMMARY

The labour relations, which are created by entering into labour agreements, regardless of the field where work is carried out and not taking into account the type of the performed activity, have three common elements, the performance of work, the salary payment and the relation of subordination, on the grounds of which the relationship employer-employee must be subject to the same legal provisions.

An aspect that is considerably important is the way of settling disputes arising from the labour agreements entered into by sportsmen, because it is different from the way of settling disputes according to traditional labour agreements and it is justified by celerity, confidentiality and low fees.

Keywords: sport dispute, regulations, arbitrage, clauses, autonomy, separation

REZUMAT

Raporturile de muncă create prin încheierea unor contracte de muncă, indiferent de domeniul în care se desfășoară activitatea și fără a se ține seama de tipul activității desfășurate, au trei elemente comune: performanța de muncă, plata salarială și relația de subordonare, pe baza căroră relația angajator – angajat trebuie să se supună aceluiași prevederi legale.

Un aspect important este modul de soluționare a litigiilor care decurg din acordurile de muncă încheiate de către sportivi, deoarece este diferit de modul de soluționare a litigiilor în acordurile tradiționale de muncă și este justificat de celebritate, confidențialitate și comisioane reduse.

Cuvinte-cheie: dispută în sport, regulamente, arbitraj, clauze, autonomie, separare

Introducere. Întotdeauna în lumea sportului au existat reguli care trebuiau respectate, nerespectarea acestora atrăgând sancțiuni disciplinare. Dar stabilirea unui sistem de norme specifice contractelor încheiate de sportivi, ca și contracte de muncă, nu a existat dintotdeauna, deoarece sportul a fost văzut doar ca o activitate fizică desfășurată de plăcere, din dorința de competiție și pentru a vedea care sînt limitele ce pot fi atinse de către cei care practică sportul.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, este reluată ideea olimpiadelor, iar fenomenul sportiv se relansează și odată cu aceasta se trece de la perioada medievală a dreptului, în care avea prioritate sistemul juridic pluralist, alcătuit din norme diferite cu referire la biserică, imperiu, nobili, familii comune, care

erau considerate ele însele sfinte, la sistemul superior în care statul începe să absoarbă sistemele juridice unul după altul și să instituie un monopol în procesul juridic [1, p. 5; 372].

Noțiunea de *contract de muncă sportiv*, care să se impună, nu a existat, deoarece sportul a fost privit doar ca o activitate fizică, și nu ca una economică, organizațiile sportive stabilind reguli cu caracter sportiv, tehnic, care să impună și să mențină disciplina în sport, caracterul de fairplay al competițiilor.

Această lipsă de reglementare la început era explicabilă, avînd în vedere faptul că sportivii erau recompensați, în funcție de rezultate, din diverse sponsorizări, ei neavînd în mod necesar încheiat un contract de muncă, iar din acest motiv singurele instituții care puteau să hotă-

rască erau organele sportive și doar cu privire la disciplină, putându-i aplica sportivului sancțiuni disciplinare.

Totuși, avînd în vedere faptul că în societate legea reglementează relațiile sociale ce se stabilesc între membrii ei, apare necesitatea reglementării și acestor relații care apar în legătură cu activitatea de muncă pe care o desfășoară sportivii, sistem mixt în care se înfîlesc legile impuse de stat și normele impuse de sistemul sportiv. Activitatea sportivă fiind una atipică, a permis crearea unui sistem de norme proprii, care s-au impus și au exclus sistemul juridicțional statal.

În timp au apărut autori care au vorbit despre cele două sisteme de reguli, și anume sistemul statal și sistemul sportiv, pluralitatea sistemelor juridice, concurența dintre diferitele sisteme juridice, aici incluzîndu-se și sistemul comunitar, ar aceasta aducînd întrebarea: „Avem dreptul de a alege sistemul juridic aplicabil pentru soluționarea conflictelor de muncă ale sportivilor?”.

Răspunsul la această întrebare reprezintă scopul studiului, acesta constînd în uniformizarea sistemului de soluționare a litigiilor de muncă, indiferent de munca pe care o desfășoară salariatul, făcînd astfel posibilă aplicarea principiului latin „Ubi eadem ratio ibi eadem legis dispositio”, adică „aplicarea aceleiași dispoziții legale în situații identice”.

Metode aplicate și materiale utilizate. Pentru realizarea prezentului studiu, au fost folosite metodele de cercetare: comparativă, logică și deductivă. Materialul științific folosit provine din lucrări științifice, studii documentare, dar și din alte surse.

Rezultate și discuții. Pentru a putea răspunde la întrebarea formulată mai sus, trebuie să elucidăm elementele care stau la baza celor două teorii cu privire la caracterul normelor dreptului – teoria normativistă și teoria instituționalistă.

Teoria normativistă a dreptului are numeroși adepți, printre care și Hans Kelsen, el fiind unul dintre cei mai importanți adepți. Pentru el, dreptul este un sistem de norme juridice active, care se aplică într-un anumit teritoriu și care provin din pozitivitatea lor, dreptul pozitiv reprezentînd ceea ce este just și injust, conform doctrinei dreptului natural și potrivit căreia dreptul pozitiv are valoare doar atunci cînd este conform dreptului natural, acesta reprezentînd valoarea absolută a justiției [2, p. 6, 133].

A doua teorie, care este opusă normativismului, este *teoria instituționalistă*, care consideră că un sistem de drept are nevoie de trei elemente: o anumită organizare, un corp social și o normă, însoțite de o voință și o forță, orice sistem juridic este o instituție și orice instituție este un sistem juridic.

Unul dintre adepții acestei teorii este Santi Romano, care consideră ca cele trei elemente – organizarea, corpul social și norma – sînt elementele necesare pentru caracterizarea conceptului de drept, de sistem juridic. Mai mult decît orice, societatea înțelege în dublul sens, și anume că ceea ce nu depășește sfera individuală nu este drept, ubi ius ibi societas, și că nu este societate fără să se manifeste în ea însăși fenomenul juridic, al doilea element important este ordinea socială ca scop către care tinde dreptul, iar ultima este înțeleasă ca instrument prin intermediul căruia se organizează ordinea [3, p. 25, 238].

Santi Romano este unul dintre cei care respinge ideea statalismului juridic, potrivit căruia statul este singura sursă de drept, singura care să organizeze colectivitatea și care să emită norme juridice.

Aceste două teorii sînt antitetice și reprezintă punctul de plecare în ceea ce se numește *sistem de drept*.

Astfel, potrivit primei teorii (teoria normativistă), ar trebui să existe un singur sistem de drept, o singură entitate care emite norme și o

singură categorie de organe judiciare chemate să aplice legea. Potrivit acestei teorii, în ceea ce ne privește, ar trebui să existe un singur tip de contracte de muncă supus acelorași reguli, edictate de către stat, iar litigiile ce decurg din astfel de contracte să fie soluționate de către instanțele statului.

Potrivit celei de-a doua teorii, sistemul juridic reprezintă o instituție, iar statul nu este singurul care are dreptul de a emite norme cu caracter juridic. Potrivit acestei teorii, ar putea exista mai multe tipuri de contracte de muncă potrivit specificului fiecăruia, cu norme de soluționare diferită a litigiilor ce decurg din ele, părțile putînd sa-și exprime opinia, în acest caz soluționarea litigiilor în legătură cu contractele de muncă ale sportivilor de către organele arbitrale este posibilă, permisă.

Monopol sau liberalism – într-o societate care tinde spre globalizare avem nevoie în permanență de comparație, aceasta fiind singura modalitate în care sîntem la curent cu evoluția legislativă, iar aceasta presupune mai multe nivele, ceea ce exclude monopolul. Cu alte cuvinte, globalizarea aduce o criză în sistemele juridice închise și îl determină pe jurist să considere totul la un nivel transnațional; chiar dacă analiza este pusă în practică la nivel local, maxima ar fi: „Gîndește global, acționează local” [4, p. 252].

Depășind într-o măsură oarecare viziunea monistă a sistemelor juridice, doctrina mai avansată a pluralității sistemelor juridice evidențiază creșterea complexității relațiilor sociale, dar și intensificarea raporturilor dintre state, ceea ce duce la dezvoltarea progresivă a organizațiilor care stabilesc norme – atît în plan intern, cît și în plan internațional – pentru anumite sectoare de activitate [5, p. 32-35].

Aceste sisteme ce stabilesc norme în anumite sectoare, sisteme sectoriale, reprezintă entități intermediare între stat și individ, care trebuie privite prin intermediul

propriilor reguli, precum și prin raporturile pe care le stabilesc cu sistemul juridic statal, în funcție de activitatea desfășurată și de relevanța acesteia pentru stat.

Cele două teorii au propriile lor argumente și valoarea științifică de necontestat, dar în etapa actuală de dezvoltare a societății statul interacționează pe plan internațional cu alte state, fiind membru al comunității internaționale, urmînd să se integreze într-o ordine internațională cu reguli generale, dar care nu fac ca statul să își piardă suveranitatea, ci tocmai aceasta îl legitimează să se coordoneze cu alte state, pentru a se stabili reguli aplicabile tuturor statelor care fac parte din comunitate.

Mondializarea, globalizarea are efecte și în lumea sportului, existînd așa-zisa „mișcare olimpică”, guvernată de Comitetul Internațional Olimpic. Această mișcare are în Carta Olimpică o adevărată constituție în care sînt fixate principiile fundamentale și regulile cu privire la organizarea și desfășurarea olimpiadelor [6, p. 5].

Potrivit celor două teorii, normativistă-statalistă și instituționalistă, au apărut și adepți ai uneia sau alteia dintre ele, care susțin sau nu liberalismul sistemului juridic instituit în domeniul sportiv, prin crearea normelor proprii, dar și a organelor juridiciale chemate să le aplice.

Stephan Netzle ne prezintă elemente importante ale arbitrajului sportiv, cum ar fi termene scurte, prețuri reduse, disponibilitatea arbitrilor, caracterul limitat al cauzelor ce pot fi arbitrate, efectul obligatoriu al precedentelor, posibilitățile limitate de a soluționa o dispută, iar ca o concluzie explică faptul că există anumite asemănări între arbitrajul comercial și cel sportiv, dar că fiecare are lipșuri: cel comercial – termenele și costurile, iar cel sportiv – incompatibilitatea obținerii unei soluții juste într-un termen foarte scurt, exemplificînd prin soluțiile pronunțate în termen de 24

de ore în cadrul Jocurilor Olimpice [7, p. 17-30].

Un alt element important în domeniu, relevat de doctrină, este reprezentat de caracterul mixt – privat și public – al normelor ce reglementează relațiile din domeniu, caracter care demonstrează specificitatea sistemului sportiv, pluralitatea ordinelor în cadrul sistemului juridic fiind bine stabilite [8, p. 29-30].

Francesco Goisis, în lucrarea *La giustizia sportiva tra funzione amministrativa ed arbitrato*, recunoaște caracterul monopolist al federațiilor, în ceea ce privește atribuțiile juridiciale ale acestora, datorită clauzelor arbitrale conținute în statute și nu datorită voinței liber exprimate de către sportivi [9, p. 4].

Cu privire la soluționarea litigiilor de muncă, ce rezultă din contractele încheiate de către sportivi, nu este nici o diferență, în sensul că prin statutele sportive și dispozițiile contractuale se includ clauze compromisorii ce stabilesc anticipat și exclusiv competența organelor arbitrale interne ale federației sportive cu privire la orice litigiu. Astfel, litigiile aparținătoare dreptului muncii sînt pe poziție de egalitate cu cele de drept comercial, cu cele de disciplină sportivă, ceea ce încalcă dispozițiile legale interne, atîta timp cît litigiile ce rezultă din contracte de muncă sînt de competența instanțelor de drept comun.

Punctul de vedere exprimat de doctrină este unul justificat de ierarhia normelor într-o societate, și chiar dacă prin lege i s-a acordat sportului o anumită autonomie, ea nu este absolută, ci se desfășoară între anumite limite care pot fi controlate de către stat prin judecător.

Autonomia nu poate fi considerată separație, autonomia presupune limite ce pot fi supuse controlului de legalitate, pe cînd în cazul separației nu există limite, iar statul nu poate verifica activitatea juridicională a sistemului sportiv.

Considerăm că sistemul arbitrajului sportiv este unul care necesi-

tă anumite modificări și acestea să permită sportivului, ca oricărui alt angajat, să se adreseze instanțelor de judecată ori de câte ori apare un litigiu în legătură cu contractul de muncă, iar în celelalte cazuri – posibilitatea ca după ce se obține o hotărîre arbitrală și se epuizează toate căile de atac, prevăzute de statute și regulamente, hotărîrile adoptate să poată fi supuse controlului judecătoresc și de asemenea investirii cu formulă executorie, în caz de neexecutare de bunăvoie [10, p. 131].

De altfel, sistemul autonom de soluționare a litigiilor în domeniul sportiv nu este unul greșit, dar avînd în vedere evoluția fenomenului, urmărirea profesionismului în sport, dar și dezvoltarea caracterului comercial, se impun anumite schimbări [11, p. 83].

De fapt, doctrina subliniază faptul că modul de soluționare a litigiilor prin intermediul arbitrajului sportiv trebuie să accepte anumite schimbări impuse de evoluția fenomenului, dar și de dezvoltarea sistemului de drept, care protejează în mod egal angajații, indiferent de domeniul în care aceștia își desfășoară activitatea.

În sport se poate spune cu siguranță că scopul principal al arbitrajului este de a asigura că jocul pe care îl joacă se face pe un teren neutru, altul decît cel al justiției de stat obișnuite.

În sinteza extremă, o reflecție legală asupra fenomenului de arbitraj sportiv ridică întrebarea de a ști dacă acest domeniu este într-adevăr neutru, sau sportivul se află în deplasare pentru a juca meciul, în sensul că federațiile sînt practic apropiate de organele arbitrale sportive [12, p. 4]. Justificarea acestei reflecții este susținută de ierarhia și monopolul activităților sportive organizate în cadrul mișcărilor olimpice, precum și de subordonarea federațiilor naționale celor internaționale. De fapt, aceste organizații internaționale, constituite ca societăți, s-au bucurat de la început și se bucură în

continuare de o autonomie care le-a permis crearea unui sistem propriu de norme, cu ajutorul cărora soluționează litigiile care apar.

Este adevărat că și avantajele sistemului justiției înfăptuite prin comisii arbitrale sînt incontestabile, dar treptat tendințele autoritare ale sportului, raportate la creșterea dimensiunii economice a fenomenului sportiv, determină judecătorul de stat să ceară intervenția sa în soluționarea disputelor, atunci cînd sînt vătămate drepturi subiective și interese legitime.

Ideea centrală este aceea de lipsă de imparțialitate, idee susținută și de Coccia, De Silvestri, Forlenza, Fumagalli, Musumarra, Selli, care la fel consideră că sistemul de justiție sportivă are ca scop asigurarea în beneficiul organului de conducere al sportului, exercitarea deplină și nestingherită a suveranității fără limită asupra persoanelor supuse acestora, în temeiul aderării lor la sistemul organizat [13, p. 138].

Doctrina în general este de părere că sistemul arbitrajului sportiv, așa cum este organizat în prezent, este exclusiv monopolist, dar partea bună a lui este faptul că permite accesul la această justiție, realizată prin arbitri, tuturor sportivilor, cu costuri reduse, iar justiția nu este fragmentată [12, p. 6].

Nefragmentarea justiției este una benefică, dar creșterea profesionalismului generează conflicte, iar justițiabilii titulari de drepturi nu ezită în a sesiza judecătorul pentru a li se recunoaște efectiv drepturile.

Chiar dacă avem impresia că regulile au fost stabilite, ele însele fac să apară conflicte de interpretare, fiind conflicte între norme, iar posibilitatea de a recurge la un judecător este dictată de interese financiare. Un alt element important este reprezentat de faptul că sportul devine o activitate universală-internațională și vom avea în mod normal conflict între normele interne și cele internaționale, între dreptul intern și dreptul internațional.

Dispozițiile cu care lucrează organele arbitrale sportive sînt un amestec de drept și sport, în care excepția sportivă reprezintă legea definitivă, iar amestecul celor două sisteme este bine înțeles atît de sport, cît și de drept.

Excepția sportivă și exclusivitatea disciplinei sportive ne prezintă anumite caracteristici care fac ca interesul pentru această disciplină – drept sportiv – să crească, deoarece:

- relația dintre sport și drept nu poate fi separată de aspectele sociale, economice și culturale pe care le implică, iar unica modalitate de interpretare legală a dispozițiilor privitoare la regulamentele sportive se face în lumina cerințelor sportive;

- este inutil să se reflecteze dacă cele mai importante probleme sînt cele care susțin legea semnificativ în contextul de drept public, sau cele referitoare la tipul de angajament, care, de exemplu, leagă sportivul de club. Nimic nu este imposibil, prin contrast, să se constate că aspectele sectoriale pot fi tratate fără a privi la chestiunea fundamentală, care privește existența dreptului sportiv, sau să fie examinate în termenii specifici de drept privat [14, p. 11].

În ceea ce privește autonomia sistemului sportiv, apare întrebarea dacă normele ce reglementează raporturile dintre clubul sportiv și sportiv aparțin dreptului privat sau dreptului public, ceea ce ar justifica sau nu autonomia sistemului arbitral al disputelor.

Pentru a putea răspunde la această întrebare, trebuie să subliniem faptul că în sistemul sportiv avem reguli ale competiției menite să disciplineze modul în care se desfășoară competiția propriu-zisă și care au un caracter privat, și regulile care disciplinează raporturile contractuale dintre societate și sportiv, care au scopul de a stabili reguli internaționale menite să unifice sistemul de soluționare a litigiilor, cu caracter general public și aplicabilitate generală.

Cît privește la regulile competiției, acestea sînt aparținătoare dreptului privat, iar acest principiu este consacrat în legislația națională a fiecărei țări, chiar dacă se încearcă să se susțină faptul că sportul reprezintă un interes economic general, dar nu a avut succes, deoarece trebuia să fie consacrată prin lege în mod expres obligația publică [15, p. 236].

În ceea ce privește aspectul public, putem spune că avem latura pozitivă și latura negativă a acestui aspect, care pot fi definite astfel: *în mod pozitiv*, dreptul public al sportului internațional poate fi considerat ca incluzînd toate normele de drept internațional public, care sînt aplicabile în probleme juridice privind sportul și în funcție de care subiectele publice internaționale au permis ele însele să fie guvernate în mod direct sau indirect; *în sens negativ*, dreptul internațional public al sportului include toate normele care nu au legătură cu regulile și reglementările naționale sau internaționale ale organizațiilor sportive [16, p. 13].

Discuțiile cu privire la caracterul public sau privat al normelor ce reglementează raporturile care se nasc în legătură cu contractele de muncă sportive prezintă importanță deoarece: dreptul public are ca finalitate interesul general al statului și al colectivităților publice și ca urmare este un drept în care părțile nu se află pe poziție de egalitate, statul avînd mijloace coercitive care permit impunerea voinței sale pentru realizarea interesului general, iar dreptul privat este un drept al egalității părților, în care voința lor joacă un rol important, atîta timp cît este manifestată în exterior și liber exprimată [17, p. 146].

Apartenența normelor sistemului public exclud apartenența aceluiași norme în același timp normelor de drept privat, ele sînt în contrast, iar acest lucru face ca justiția sau in justiția să fie o caracteristică atribuită normelor, care

sînt bune sau rele, juste sau injuste [18, p. 5].

Dreptul sportiv are în componența sa un amestec de norme care impun o reformă în sistem, menită să regleze aspectele private separat de cele publice, fără să fragmenteze actul de justiție.

Este necesar de asemenea un studiu profund, care să ajute la construcția sistemului de drept sportiv ca o componentă a sistemului național de drept, și nu a sistemului internațional, prin stabilirea regulilor clare, prin dispoziții legale, dar nu prin reguli și regulamente sportive din diferite domenii, care sînt luate în considerație și care alcătuiesc un așa-zis „corp al dreptului sportiv”, acordînd sportivilor dreptul de a se adresa judecătorului ori de cîte ori acesta este nemulțumit de hotărîrea adoptată de organele arbitrale, posibilitatea de a cere și a obține executarea silită a hotărîrii.

Modul în care se poate realiza o parte din reformă ar fi interzicerea prin lege a introducerii clauzelor compromisorii anticipat, în momentul încheierii contractului de muncă, deoarece în momentul respectiv voința sportivului nu este liberă, părțile avînd posibilitatea de a încheia ulterior apariției litigiului un acord de compromis [19, p. 55]. Această interdicție face ca numeroase cauze care se referă la contractele de muncă ale sportivilor să ajungă în fața instanțelor de drept comun, deoarece sportul ca muncă creează raporturi de subordonare, ca orice altă muncă defășurată în baza unui contract, ceea ce presupune unitate de tratament juridic în privința disciplinei muncii. Disciplina muncii fiind diferită de disciplina sportivă, va determina și competența diferită pentru soluționarea litigiilor apărute între sportiv și clubul sportiv, raportate la același contract de muncă.

Totuși, natura mixtă a contractului de muncă sportiv reprezintă o excepție, care trebuie tratată ca atare cu reguli specifice care să garan-

teze drepturile părților recunoscute de convențiile internaționale, dar care să nu fragmenteze nici unitatea modului de soluționare a litigiilor apărute în legătură cu contractele încheiate.

Modul de soluționare diferită a litigiilor ce rezultă din contractele de muncă sportive este și rezultatul conținutului complex al contractului de muncă sportiv care, spre deosebire de contractele de muncă reglementate de dreptul comun, au în conținutul lor și dispoziții cu privire la: viața privată a sportivului, sănătatea lui, dreptul la imagine al sportivului [20, p. 353-370].

În conținutul complex al contractului de muncă sportiv putem găsi dispoziții care protejează dreptul de autor, mărci, sponsorizare, dreptul la imagine, toate acestea subliniind specificitatea acestui tip de contract de muncă, care determină, la rîndul lui, specificitatea modului de soluționare a litigiilor care apar.

Avînd în vedere clauzele care fac parte din acest tip de contract și care au un conținut economic, se justifică arbitrajul ca modalitate de soluționare a litigiilor ce rezultă din acest tip de contracte, fiind apropiate în conținut de contractele comerciale, dar din punctul nostru de vedere, trebuie făcută o distincție cît mai clară a competenței arbitrajului care nu poate fi impus în legătură cu drepturile de angajat ale sportivului, care prin excelență se soluționează de către instanța de drept comun. Această soluție se poate impune prin lege, care să oblige la o distincție clară între litigii care pot face obiectul arbitrajului sportiv și cele care nu pot face obiectul arbitrajului sportiv.

Un alt aspect important al instituției arbitrajului sportiv este legată de originalitatea fenomenului sportiv, originalitate care eludează aplicarea dreptului statal prin înregistrarea și constatarea acestuia, iar aplicarea dreptului statal se face numai în absența unor norme stabilite de sistemul sportiv. În mare parte

se referă la existența unor clauze sportive originale, care sînt incluse în toate operațiunile sportive [21, p. 51-52].

Datorită acestei originalități a sistemului sportiv, regulile stabilite de acest sistem au prioritate în fața normelor statului, acestea avînd un caracter subsidiar, iar acest lucru se datorează clauzei sportive, această clauză sportivă fiind proprie contractelor de muncă încheiate de sportivi, face să i se atribuie caracter sportiv întregului contract încheiat între sportiv și club, iar clauza dată exclude competența instanțelor statale.

Caracterele acestei clauze sînt următoarele:

- *caracterul expres*, care rezidă în redactarea în scris și includerea în conținutul contractului a clauzei, nefiind suficiente prevederile statutare sau regulamentare ale federațiilor; acest element prezintă importanță pentru exprimarea conștientă a voinței și a consimțămîntului valabil, doar în aceste condiții putînd produce efecte juridice, respectiv putînd învesti organele arbitrale;

- *exclusivitatea* – prin această clauză se stabilesc competente exclusiv și cu privire la orice litigiu instanțele arbitrale ale federațiilor sportive, iar atunci cînd nu se respectă competența organelor statutare, arbitrale și se solicită instanței de drept comun soluționarea litigiului, cererea va fi respinsă prin invocarea excepției de neкомпetență;

- *confidențialitatea* – reprezintă un alt caracter tipic arbitrajului, ce nu permite aducerea la cunoștința publică a cauzei, acest aspect fiind unul destul de important care asigură părțile de faptul că litigiile în care sînt implicate nu vor fi aduse la cunoștința publică, pentru a nu se emite judecăți de opinie cu privire la sportiv, iar aceasta să îi afecteze prestațiile ulterioare;

- *accesibilitatea* – le permite tuturor sportivilor să se adreseze instanțelor arbitrale, iar costurile sînt reduse și termenele scurte, în

comparație cu arbitrajul comercial clasic.

De fapt, considerăm că între clauza compromisorie, clasică, specifică contractelor comerciale, și clauza sportivă există anumite elemente de diferență, care ar justifica introducerea noțiunii de *clauză compromisorie sportivă* în toate contractele de muncă încheiate de sportivi și care ar face o diferență între contracte comerciale și arbitraj comercial, contracte sportive și arbitraj sportiv.

Primul element important care face diferența, în opinia noastră, între arbitrajul comercial și arbitrajul sportiv este prevederea acestuia în dispozițiile legii. Legea civilă face referire la arbitrajul comercial, îl recunoaște și stabilește o modalitate prin care se poate anula hotărârea pronunțată de tribunalul arbitral, de asemenea stabilește o procedură de investire cu formulă executorie a hotărârii pronunțate în arbitraj [22, Titlul V, art. 477-486].

Avînd în vedere faptul că există și arbitraj sportiv, iar dispozițiile legale care fac referire la „hotărâri arbitrale” nu sînt aplicabile hotărârilor arbitrale pronunțate în materie sportivă, considerăm că există două tipuri de arbitraj – *comercial* și *sportiv*, unul recunoscut de dispozițiile legale civile și unul nerecunoscut.

Acest element de diferență neprecizat de legislație permite funcționarea separată a arbitrajului sportiv, funcționare căreia nu îi sînt aplicabile dispozițiile legale în vigoare, ceea ce, în opinia noastră, reprezintă un sistem separat, și nu un sistem autonom de justiție.

Un alt element important de diferență este conținutul clauzei compromisorii incluse în contract și situațiile generatoare de litigii. În materie comercială, litigiile sînt cu privire la un contract comercial și litigiile ce pot să apară în legătură cu contractul comercial respectiv, iar în materie sportivă este vorba de litigiile de orice natură, care pot să

apară între sportiv și club cu privire la contractul încheiat.

În materie comercială vorbim de neexecutarea unor contracte comerciale, de clauze de exonerare, clauze penale, întîrziere în executarea obligațiilor și alte culpe legate de neexecutare sau executare necorespunzătoare. În materie sportivă avem orice litigii în conținutul căroră intră cele de drept al muncii, de drept comercial, proprietate intelectuală etc.

Executarea hotărîrilor, modul de impunere a executării acestora de asemenea este unul diferit, investiția cu formulă executorie în materie de arbitraj comercial, impunerea prin puterea coercitivă sportivă în materie de arbitraj sportiv subliniază o dată în plus diferența dintre cele două sisteme de arbitraj și faptul că cel sportiv nu este un sistem autonom care să se supună regulilor statului, ci un sistem separat, în care statul nu se implică.

În ciuda tuturor consecințelor negative ale lipsei de implicare a judecătorului de stat în soluționarea unor astfel de conflicte, arbitrajul sportiv continuă să se dezvolte pentru mai multe motive: oferă posibilitatea alegerii unui judecător sau a tribunalului, care îi dă garanția unei anumite competențe ce îl va determina să accepte și decizia adoptată; procedura va fi una rapidă, care se va derula într-un termen scurt; va fi o procedură confidențială, ce nu va fi cunoscută de către public; de asemenea, va permite arbitrilor să se îndepărteze de drept și să țină cont de specificitatea sportului [20, p. 191].

Concluzii. Soluționarea litigiilor sportive de către comisiile arbitrale reprezintă o soluție justă pentru situațiile care au legătură cu sportul, cu disciplina sportivă, fără a putea considera acest sistem unul corect și pentru litigiile ce au legătură cu munca sportivilor și care ar trebui să fie supuse regulilor de drept comun, ca orice alte litigii de muncă.

Evoluția societății, a raporturilor ce se nasc între părți, dar și comple-

xitatea contractului de muncă sportiv impun o re-gîndire a sistemului arbitral sportiv, care să redefinească termenii de *litigiu arbitral* și *litigiu nearbitral*, de asemenea, statul să se impună și să stabilească prin lege modalitatea prin care litigiile de muncă ale sportivilor vor beneficia de același regim juridic ca orice alte litigii de muncă.

Bineînțeles că vom încerca să vedem lucrurile și dintr-un alt punct de vedere, care ar însemna ca toate litigiile de muncă să poată face obiectul arbitrajului, dar în această situație hotărîrile arbitrale să poată fi investite cu formulă executorie și aduse la îndeplinire forțat.

Unificarea modului de soluționare a litigiilor de muncă nu poate avea decît rezultate benefice atît pentru angajați, ale căror drepturi nu vor fi iluzorii, cît și pentru sistemul de justiție, care nu ar mai fi fragmentat, reafirmîndu-și supremația.

Referințe bibliografice

1. R.M. Pellegrini. L'evoluzione dei rapporti tra fenomeno sportivo e ordinamento statale. Giuffrè Editore, 2007, p. 372.
2. H. Kelsen. Il problema della giustizia. Torino: Casa Editrice Einaudi, 1998, p. 133.
3. S. Romano. L'ordinamento giuridico. Firenze: Sansoni editore, 1946, p. 238.
4. W. Twining. Globalisation & Legal Theory. Cambridge university press, 2000, p. 296.
5. A. Pizzorusso, F. Capotorti, P. Carreti, F. Delperee et al. Law in the making, a comparative survey. Springer-Science & Business Media, 2012, p. 392.
6. L. Casini. Il diritto globale dello sport. Giuffrè editore, 2010, p. 311.
7. S. Neltze. Sport Arbitration; What are its limits as a model for other fields of arbitration??. In: Elliot Geissinger, Elena Trabaldo-de Mestral. Sport Arbitration. A Coach for other players-ASA special series nr. 41. Juris Publishing inc, New York, USA, 2015, p. 372.
8. F. Latty. La Lex Sportiva, recherche sur le droit transnational. Martinus Nijhof publisher, 2007, p. 849.

9. F. Goisis. La giustizia sportiva tra funzione amministrativa ed arbitrale. Giuffrè editore, 2007, p. 391.

10. T. Chiuariu, R. Giurea. Arbitrajul intern și internațional. București: Universul Juridic, 2012, p. 276.

11. K. Vieweg. The legal autonomy of sport organizations and the restriction of european law. In: Professional sport in the EU, regulation and re-regulation, editat de Andrew Gaiger și Simon Gardiner, T.M.C. Asser Press, The Hague, 2000, p. 368.

12. A. Rigozzi, Arbitrato e sport. Profili problematici alla luce dell'esperienza del TAS. Università Lugano, 2004, p. 43.

13. M. Coccia, A. De Silvestri, O. Forlenza, L. Fumagalli, L. Musumarra, L. Selli. Diritto dello sport. Firenze, 2004, p. 438.

14. S. Sica. Sport in international context. Italian national report. Salerno: Carta grafiche, 2002, p. 117.

15. R. Parrish, S. Miettinen. The sporting exception in European Union law. T.M.C. Asser Press, The Hague, 2008, p. 236, 295.

16. R.C.R. Siekmann. Introduction to international and european sport law. T.M.C. Asser Press, The Hague, 2012, p. 419.

17. G. Belei. Drept civil român. Introducere în drept. Subiectele dreptului civil, ed. a VII-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă. București: Universul Juridic, 2001, p. 584.

18. H. Kelsen. Il problema della Giustizia, editat de M.G. Losano. Torino: Editura Piccola Biblioteca Einaudi, 1998, p. 133.

19. F. Hendrickx. Employment relationship at national level, Belgium. In: M. Colucci, F. Hendrickx. Regulating employment relationship in professional football, a comparative analysis. Sport law and policy center, 2014, p. 470.

20. F. Buy, M. Marmayou, D. Poracchia, F. Rizzo. Droit du Sport, 3 edition. L'extenso editions, Paris: LGDJ, 2012, p. 832.

21. M.C. Carro. Deporte y derecho: las relaciones laborales en el deporte profesional. Universidad de Murcia, 1996, p. 436.

22. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 111-115 din 12.06.2003, Titlul V, art. 477-486.

CONEXIUNI ÎNTRE GENETICĂ ȘI DREPT

Lilia PÎSLARU,
doctorandă, ICJP, AȘM

SUMMARY

The present article includes general information about the genetics, human genetics and the necessity of protect the human rights about the interventions in human genetics. The article describes the relations between genetics and law, is defined the concept of „bio law” and is realized a short analysis of international and regional acts about the intervention in human genetics. Also, in this article are described the cases with application of genetic knowledge in law and law science.

Keywords: genetics, human genetics, judicial genetics, bio law

REZUMAT

Prezentul articol conține informații generale despre genetică și genetica umană, despre necesitatea protecției juridice a omului de intervențiile în genetica umană. Totodată, este abordat subiectul relațiilor dintre genetică și drept, este definit conceptul de „biodrept” și se realizează analiza actelor juridice internaționale și regionale referitor la intervenția în genetica umană. De asemenea, sînt descrise situațiile de aplicare a cunoștințelor genetice în drept și în științele juridice.

Cuvinte-cheie: genetică, genetică umană, genetică judiciară, biodrept

Introducere. Biotehnologia și intervențiile în genetică, inclusiv umană, au un rol din ce în ce mai important într-o gamă largă de sectoare, iar protecția invențiilor biotehnologice prezintă cu siguranță o importanță fundamentală pentru dezvoltarea economică națională și comunitară.

Experimentele și cercetările în domeniul geneticii umane, în afara de rezultatele pozitive și inovatoare, pot duce la abuzuri sau chiar infracțiuni. De aceea, aceste cercetări urmează a fi efectuate doar în cadrul legal și cu respectarea strictă a drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Cunoștințele în domeniul geneticii umane ajută uneori la descoperirea și/sau cercetarea infracțiunilor prin corelarea probelor biologice prezente în scena crimei cu identificarea, selectarea și factorul probant urmărit. Unii autori cercetează personalitatea participanților în procesul penal prin prisma cunoștințelor genetice. Expertiza medico-biologică a ADN-ului persoanei sau persoanelor implicate este utilizată în litigiile civile privind constatarea sau contestarea

paternității, precum și în alte litigii în caz de necesitate.

Astfel, între genetică, pe de o parte, și drept și științele juridice, pe de altă parte, există mai multe conexiuni.

Materiale utilizate și metode aplicate. La elaborarea prezentei lucrări a fost studiat și utilizat cadrul normativ internațional, cel regional și cel național ce se referă la genetica umană, precum și un vast cadru doctrinar în domeniul geneticii și al relațiilor dintre genetică și drept. Au fost folosite metodele: logică, comparativă, a analizei și sintezei, sistemică.

Rezultate obținute și discuții. *Genetica* (din greacă *genetikos*, *genesis* înseamnă „origine”) este o ramură a biologiei care studiază fenomenele și legile eredității și ale variabilității organismelor. Genetica studiază structura moleculară și funcțională a genelor, comportamentul genelor în contextul unei celule sau unui organism (de exemplu, dominanța și epigenetica), modul de transmitere a caracterelor de la părinți la urmași, distribuția genelor și variația și schimbarea populațiilor. Cunoscînd faptul că